

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2008:36

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

Grav- och boplatssområde vid Storgårdsvägen i Väderstad

RAÄ 358, 359 och Objekt 1
Väderstad socken, Mjölby kommun
Östergötland

Dnr 421-941-2008

Katarina Sköld

UV ÖST RAPPORT 2008:36

ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

Grav- och boplatssområde vid Storgårdsvägen i Väderstad

RAÄ 358, 359 och Objekt 1
Väderstad socken, Mjölby kommun
Östergötland

Dnr 421-941-2008

Katarina Sköld

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 010-480 81 40

Fax 010-480 81 73

uvost@raa.se

www.arkeologiuv.se

Omslagsbild Lantmäterikarta över Vallsbergs by från år 1704.

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Foto Johan Stenvall

Utskrift UV Öst, Linköping 2008

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2008 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2008:36

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Åtgärdsförslag	10
Referenser	11
Administrativa uppgifter	11
Bilaga 1. Anläggnings- och fyndlista	12

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för utredningsområdet markerad.

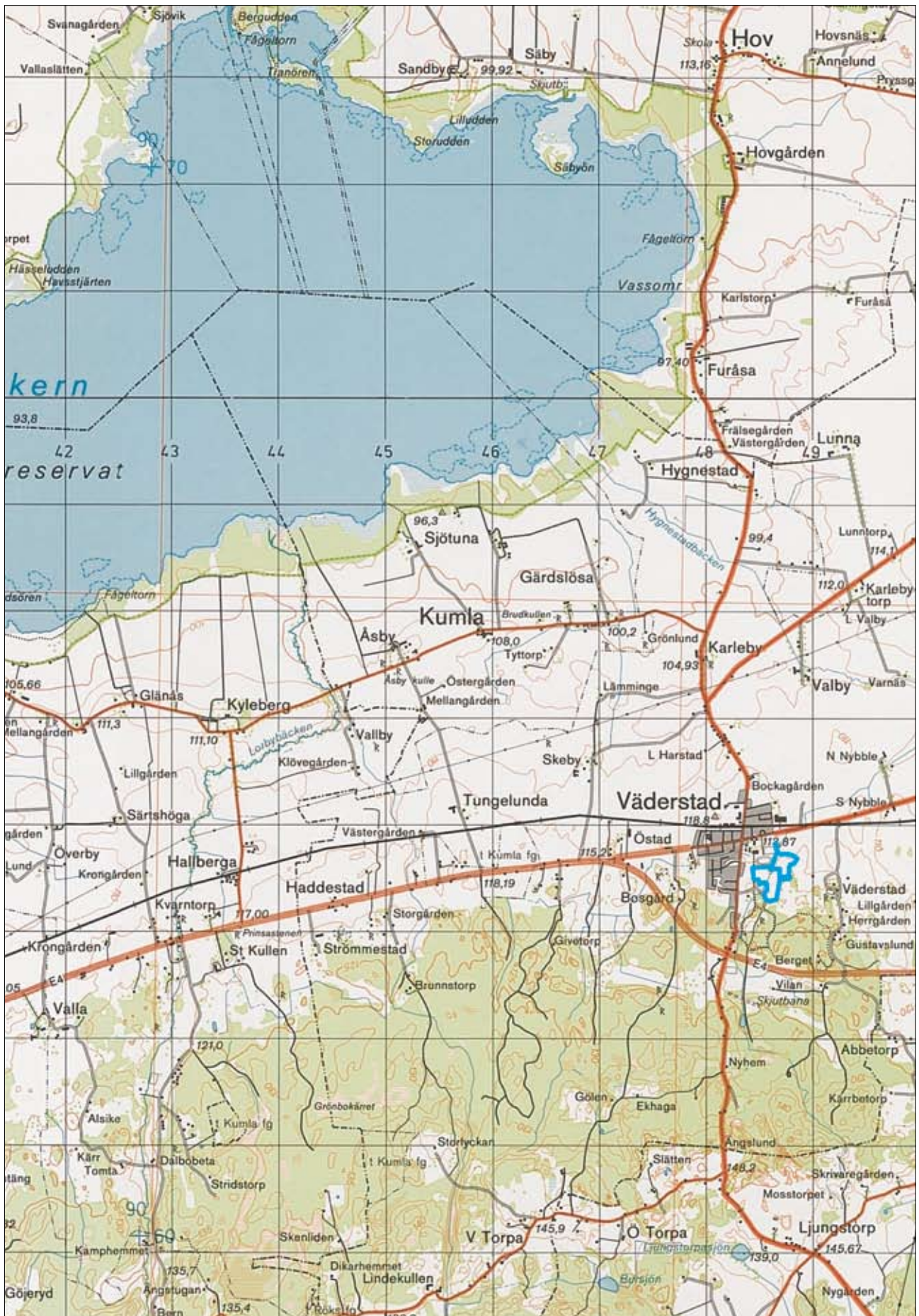

Fig 2. Utdrag ur analoga Gröna kartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Arkeologisk utredning, etapp 2

Grav- och boplatansområde vid Storgårdsvägen i Väderstad

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst har i månads-skiftet maj-juni genomfört en arkeologisk utredning, etapp 2 vid Storgårdsvägen i Väderstad, Mjölby kommun. Anledningen var att Mjölby kommun planerar att upprätta en detaljplan för bostadsbebyggelse inom området.

Utifrån topografiska iakttagelser, anläggningar, lager och fynd i schakten har, förutom de redan kända fornlämningarna RAÄ 358 och RAÄ 359, ett område, Objekt 1, bedömts beröra fast fornlämning. Dessa föreslås gå vidare till arkeologisk förundersökning inför en eventuell fortsatt exploatering.

Resultatet från denna arkeologiska utredning, etapp 2 ska ligga till grund för beräkning av kostnader för en arkeologisk förundersökning, samt ligga till grund för Länsstyrelsens vidare bedömning i ärendet.

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till Länsstyrelsen, vilka beslutar i ärendet.

Bakgrund

Mjölby kommun, Byggnadskontoret, arbetar med detaljplanering inför villabebyggelse, gator, ledningar och kvartersmark vid Storgårdsvägen i Väderstad samhälle. Området man planerar att bebygga är ca 84 000 m² stort. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst har tidigare utfört en arkeologisk utredning, etapp 1, inom delar av nu berörda område (Rapport 1997:3). I samband med denna bedömde RAÄ UV Öst att större delen av det nu aktuella området skulle komma att kräva en arkeologisk utredning, etapp 2. Området utgörs av ett topografiskt lämpligt boplatsläge på en svag N-NV-V-sluttning av moränmark öster om en bäck. Vid besiktningen iaktogs enstaka skärvstenar samt spridda kvartsbitar i åkermarken inom området.

För den arkeologiska utredningen, etapp 2, ansvarade Katarina Sköld som också sammanställt rapporten. I fältarbetet medverkade Johan Stenvall och Karin Sundberg, UV Öst.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen, etapp 2, var att fastställa om utredningsområdet innehåller fast fornlämning som kommer att beröras av exploateringen. Ambitionen var även att begränsa eventuella fornlämningar inom ramen för utredningen. Utredningens resultat kommer att ligga som underlag i ett fortsatt besluts- och planeringsprocess hos Länsstyrelsen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Området runt Väderstad kännetecknas av ett flackt landskap med varierande markslag. Norr och öster om Väderstad domineras landskapet av fullåkersbygd, medan det i söder och väster är mer skogsdominerat med ängs- och hagmarker. Fornlämningstätheten i närområdet är mycket hög och fornlämningsbilden har sin tyngdpunkt i äldre järnålder, vilket illustreras väl av det välbevarade stensträngslandskapet med bl a den omfattande Abbetorpsboplatsen som undersöktes under åren 1997-1998. I samband med att man byggde om E4:an undersöktes även flera stenåldersboplatser. Värt att notera i sammanhanget är även en plats med våtmarks-offer från senneolitikum vid Abbetorp (se bl a Petersson m fl 2002, Molin & Molin 2003, Ericsson & Franzén 2005).

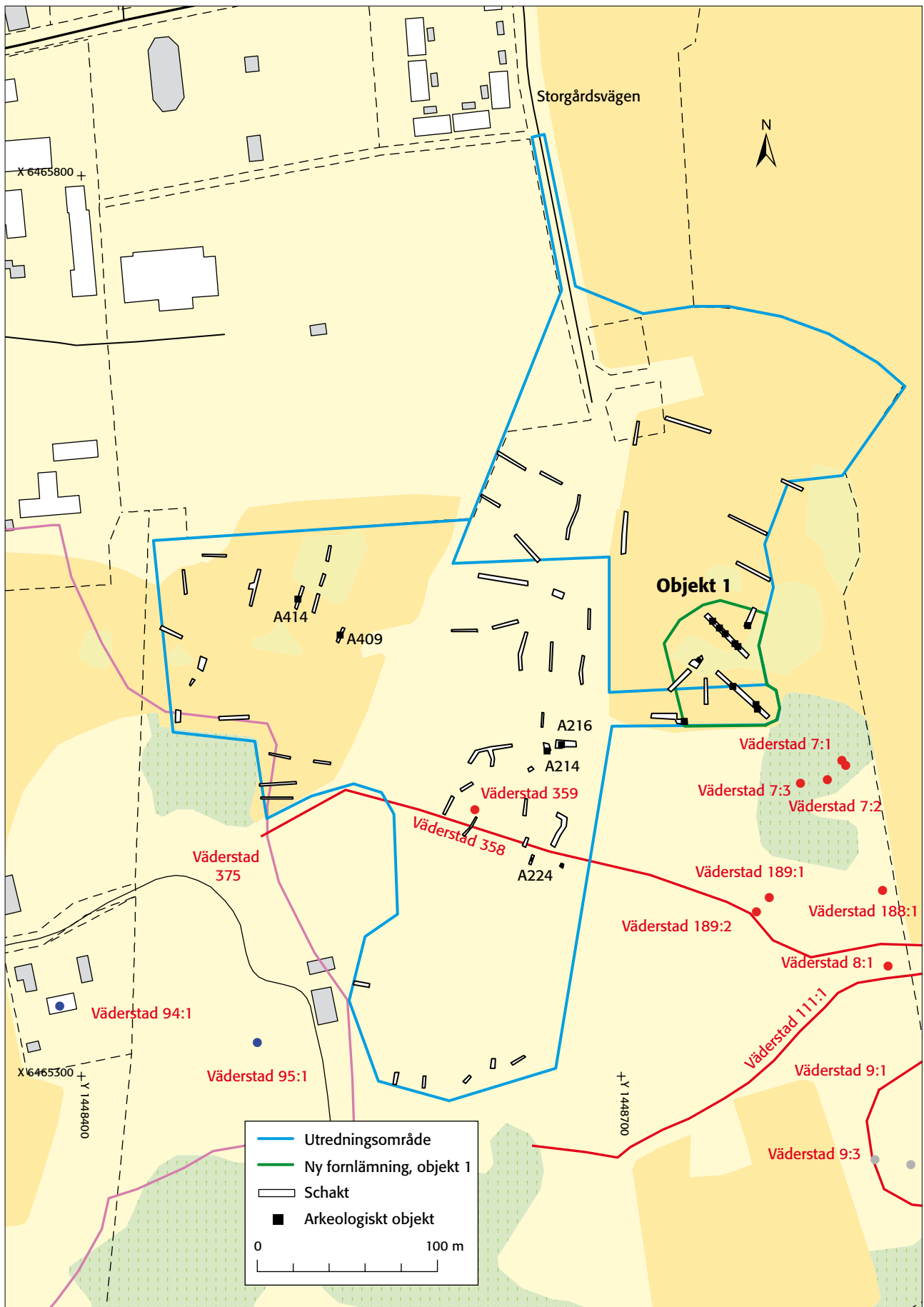

Fig 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med utredningsschakt, arkeologiska objekt samt befintliga registrerade fornlämningar markerade. Skala 1:3000.

Det aktuella exploateringsområdet utgörs idag av ett öppet obebyggt område med åkermark och impediment och betesmark. Höjden över havet är ca 110 m. Genom utredningsområdet, i nordöstlig riktning går en numera utträtad bäckfåra. Intill samma bäckfåra, några hundra meter norrut, har UV Öst och Östergötlands Länsmuseum i olika etapper gjort arkeologiska undersökningar. I bäckfårans stratigrafi kan tre faser urskiljas i det arkeologiska materialet; tidigneolitikum (3900–3300 f Kr), mellanneolitikum – äldre bronsålder (ca 3300–1100 f Kr) och yngre bronsålder – äldre järnålder (ca 1100 f Kr–500 e Kr) (Karlsson m fl 2004, Österström 2007, Karlsson & Österström i manus).

Utredningsområdets södra del ligger inom det Regionala kulturmiljöprogrammet, Mjölby K59, Väderstad-Bosgård m fl, Väderstad socken. I södra delen ligger också två registrerade fornlämningar, en skålgropsförekomst samt en färdväg (RAÄ 359 resp RAÄ 358). I områdets omedelbara närhet ligger flera fornlämningar. Dessa utgörs av förhistoriska gravar (RAÄ 7, 189, 290), skålgropar (RAÄ 188), en stensträng (RAÄ 111) samt Vallsbergs gamla by/gårdstomt i väster (RAÄ 375).

I åkern omedelbart sydväst om nu aktuellt utredningsområde har skärvsten iakttagits. I den norra delen av undersökningsområdet, i förlängningen av Storgårdsvägen, har en rest sten tidigare stått. I samband med uppförandet av ett elskåp flyttades stenen till en trädgård inne i Väderstad samhälle. Den resta stenen kan indikera ytterligare, ommarkerade gravar i närheten av vägområdet (muntligen, B Elfstrand).

Metod och genomförande

Undersökningen inleddes med arkivstudier för att få kännedom om områdets registrerade fornlämningar och tidigare arkeologiska utredningar. Vidare studerades äldre lantmäterikartor för att söka indikationer på fornlämningar, gränser i form av diken, vägar, gårdar, byar etc. Vid den arkeologiska utredningen, etapp 2, banades jorden av skiktvis med hjälp av grävmaskin ned till lager- och anläggningsnivå. Avbaningen skedde i form av sökschakt och sökytor inom utredningsområdet. När tillräckligt underlag fanns för att fornlämning skulle kunna konstateras, avbröts grävningen. Markingreppen är återställda med hjälp av grävmaskin. Schakt och arkeologiska objekt beskrevs och mättes in med D-GPS. Digital dokumentation av såväl lämningarna som undersökningen i sig har bearbetats i fältdokumentationssystemet Intrasis.

Resultat

Totalt togs 61 sökschakt med sammanlagt 1600 m² upp inom utredningsområdet. Utifrån topografiska iakttagelser, anläggningar, lager och fynd i schakten har ett område, Objekt 1, bedömts beröra fast fornlämning. Detta objekt, tillsammans med RAÄ 358 och RAÄ 359, föreslås gå vidare till en arkeologisk förundersökning inför en eventuell fortsatt exploatering. Intill elskåpet i norra delen av området, strax intill Storgårdsvägen, hade en starkströmskabel nyligen grävts ner. Marken var således skadad öster om elskåpet samt i åkerkanten söderut. I övriga delar av utredningsområdet framkom endast enstaka diffusa härदार alternativt gropar vilka tolkats som enskilda, tillfälliga nedslag. RAÄ, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst bedömer att inga vidare arkeologiska åtgärder behövs inom dessa områden.

Objekt 1, ca 3400 m²

På ett impediment i åkermarken, ca 80 m nordväst om gravgruppen RAÄ 7, framkom en stenrad med en skärvstenspackning intill. Sannolikt rör det sig om en eller flera gravar. På skärvstenspackningen hittades ett kvartsavslag. På impedimentet fanns även uppslängd odlingssten. I sökschakten i åkermarken mellan impedimenten, mot sydöst påträffades äldre matjordlager som innehöll skärvsten, enstaka kol och bränd lera. Dessutom hittades några få bitar keramik bestående av bla en mynningsbit av ett grovmagrat svart gods av äldre järnålderskaraktär. I samma schakt påträffades även två stenkoncentrationer med diffusa nedgrävningskanter vilka tolkades som eventuella stolphål. Dessutom fanns det anläggningar med skärvsten.

På den norra delen om impedimentet med stensättningen påträffades flera härदार och stolphål. Samtliga anläggningar hade sot och kol i toppen och några innehöll skärvsten.

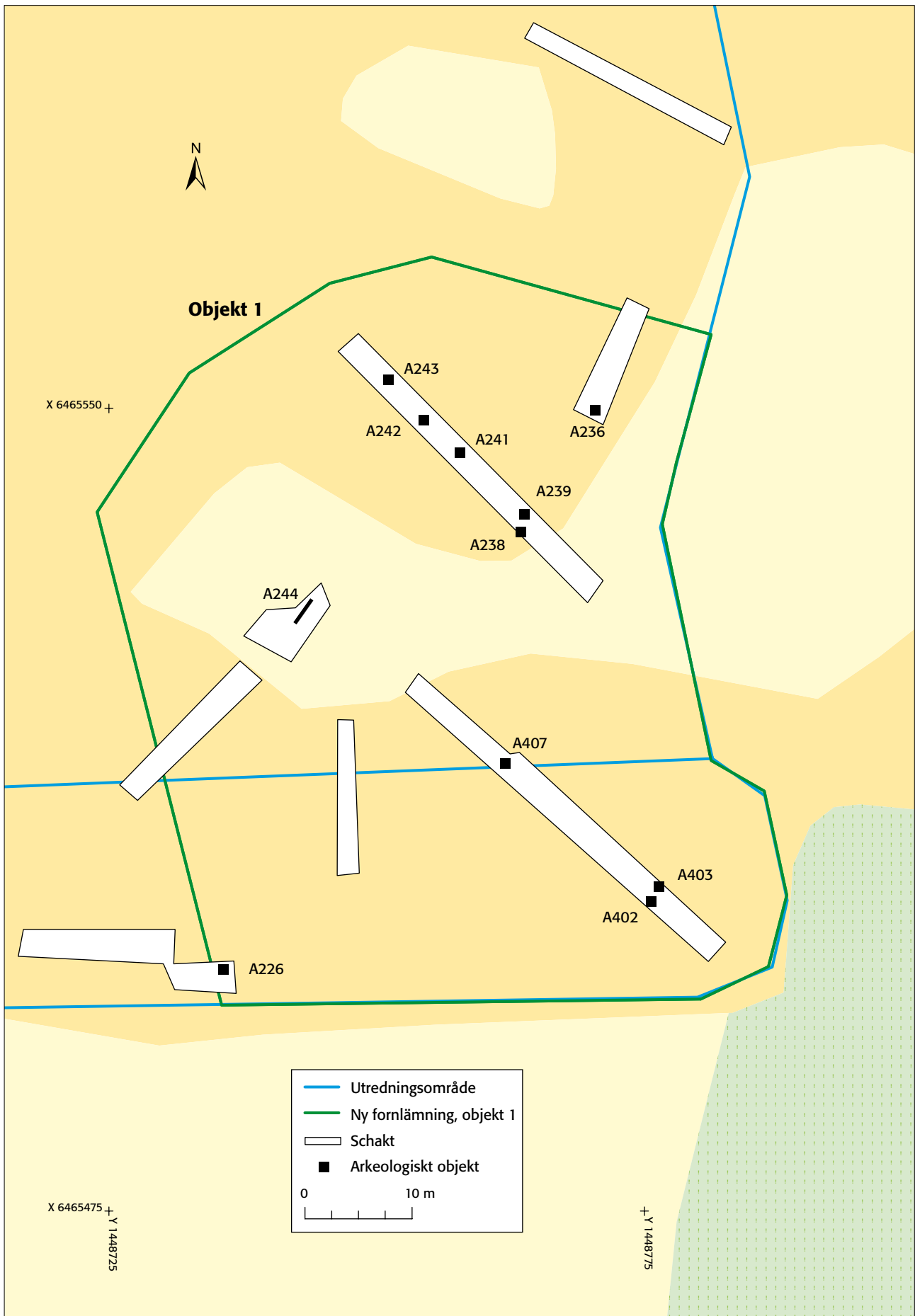

Fig 4. Utdrag ur digitala fastighetskartan med schakt och anläggningar inom Objekt 1 markerade. Skala: 1:200.

Fig 5. Vägen, RAÄ 358. Foto Johan Stenvall.

RAÄ 358

Beskrivs enligt följande i FMIS: *Färdväg, 720 m l, 3–3,5 m br och ställvis omgiven av diken och åkrar. Vid Vallsberg är en bortschaktad bro. I Ö ställvis hålvägsliknande. Utgår från Väderstads ödekyrkogård i Ö mot Harstads ödekyrkogård längre västerut. Vägen markerad på äldre kartmaterial från 1700-talet. Fortsättningen västerut ej markerad. Fortsättningen österut överförd från historiskt kartöverlägg.*

Vid utredningen påträffades vägen ca 7 m söder om den rektifierade lägesbestämningen. Direkt under grästorven, ca 0,15 m under dagens markyta framkom parallella, stenfyllda hjulspår (fig 5). Beläggningen består av krossade och rundade stenar, ca 0,3–0,08 m stora. Hjulspåren var 0,2–0,3 m respektive 0,15 m breda och spårvidden var ca 1,0–1,1 m. Strax öster om vägen, intill ett dike återfanns en möjlig broläggning vilken utgjordes av stenar, ca 0,4 m stora, lagda i flera skift.

I västra delen av undersökningsområdet, omedelbart nordöst om Vallsbergs bytomt RAÄ 375 påträffades två diffusa mörkfärgningar (A414 och A409). Då området i övrigt var tomt på fornlämningar och matjorden inte bar spår av något av arkeologiskt intresse bedömdes anläggningarna endast vara tillfälliga nedslag.

RAÄ 359

Beskrivs enligt följande i FMIS: *Skålgropsförekomst bestående av 1 skålgrop, 6 cm diam och 0,5 cm dj. Belägen på krön i S delen av bergsrygg. Krön av bergsrygg, Ö om bäck. Impediment i åker.*

Strax norr om det berg där skålgropen är belägen framkom två härdar (A214 och A216). A214 var av äldre järnålderskaraktär men skadad. A216 bestod av ett område med stora mängder skärvsten inom en yta av ca 1,3x1 m. Båda härdarna låg intill ett impediment. Inget ytterligare av arkeologiskt intresse framkom i omgivande schakt.

Den södra delen av utredningsområdet var beväxt av en tät björkplantering vilket gjorde det svårt att gå in med grävmaskin. Björkplanteringen låg dock förhållandevis lågt och i ett sämre topografiskt läge än omgivade ytor. Vid utredningen var området dessutom mycket vattensjukt. Sökschakt drogs i utkanten av området. Inget av antikvariskt intresse kunde iakttagas.

Fig 6. Lantmäterikarta över Vallsbergs by från år 1704.

Åtgärdsförslag

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst bedömer att delar av utredningsområdet berör fast fornlämning. Nedanstående tabell sammanfattar utredningens resultat och åtgärdsförslag. Kolumnen "status" anger om lämningen är en lagskyddad fast fornlämning eller ej (KML 2 kap §2). "Åtgärdsförslag" avser förslag till åtgärder som kan bli aktuella vid en exploatering. Förundersökning görs av fast fornlämning för att bestämma dess omfattning och karaktär samt för att få ett bättre beslutsunderlag vid kostnadsberäkning inför en eventuell slutundersökning.

Delområde	Status	Åtgärdsförslag
RAÄ 358 samt ev broläggning	Fast fornlämning	Förundersökning
RAÄ 359	Fast fornlämning	Förundersökning
Objekt 1	Fast fornlämning	Förundersökning
Övriga ytor	Ej fornlämning	Ingen åtgärd

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till Länsstyrelsen, vilka beslutar i ärendet.

Linköping i juli 2008

Katarina Sköld

Referenser

- Karlsson, E. m fl. *Kulturlager vid Väderstad-Verken, RAÄ 168. Vallsberg 1:34. Väderstads socken, Mjölby kommun, Östergötlands län*. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2004:33.
- Larsson, L. Z., Nilsson, P., Ulfhielm, A. 1997. *Riksväg 50. Arkeologisk utredning, etapp 1*. Rapport UV Linköping 1997:3.
- Österström, K. 2007. *Arkeologi längs med ett vattendrag. Lager anläggningar och fynd funna vid utredning inför planerat industriområde. Intill RAÄ 168, Vallsberg 1:34. Väderstad socken, Mjölby kommun. Östergötland*. RAÄ UV Öst, Rapport 2007:47
- Österström, K. & Karlsson, E. (i manus). Förundersökning vid Väderstad-Verken. Elfstrand, B. Muntligen.

FMIS = Riksantikvarieämbetets forminnesinformationssystem.

Lantmäteriverket, Lantmäteristyrelsens arkiv, Vallsbergs by 1704. D134-23:1.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Mjölby kommun

Socken: Väderstads socken

Plats: Intill Storgårdsvägen, Väderstad samhälle

Fornlämning: RAÄ 358, RAÄ 359 m fl

Undersökningens mittpunkt: X6465531, Y1448635

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Höjdsystem: Fristående

Riksantikvarieämbetet dnr: 421-941-2008

Länsstyrelsen dnr: 431-504-08

Länsstyrelsen beslutsdatum: 2008-04-07

Projektnummer: 10918

Intrasisprojekt: O2008039

Rapportnummer: 2008:36

Ansvarig arkeolog: Katarina Sköld

Personal: Johan Stenvall, Karin Sundberg

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Mjölby kommun, Byggnadskontoret

Undersökningstid: 2008-05-26–2008-06-03

Undersökningsområde: 84 000 m²

Undersökt yta: 1600 m²

Arkivhandlingar: –

Fynd: Fnr 1 förvaras på Riksantikvarieämbetet, UV Öst i Linköping
i väntan på fyndfördelning.

Bilaga 1. Anläggnings- och fyndlista

Anläggningar

A224	Broläggning? Utgörs av stenar, ca 0,4 m stora, lagda i flera skift. Intill dike.
A214	Härd. Intill impediment. Skadad. Ca 0,8 m i diameter. Sot och kol i ytan. Enstaka skärvstenar, ca 0,05 m stora. Äldre järnålderskaraktär.
A216	Härd/härdgrop/grop. Intill impediment. Rikligt med skärvsten inom en yta av ca 1,3x1 m. Kolbitar i ena änden i övrigt sparsamt med sot och kol. Skärvsten och kol hade karaktären av att vara yngre.
A405	Härd/grop?
A406	Grop/lager?
A407	Grop med sten?
A409	Rund mörkfärgning, ca 0,25 m stor med diffusa nedgrävningskanter. Enstaka kolstänk i ytan.
A414	Avlång mörkfärgning med diffusa nedgrävningskanter. Ränna?
A244	Stenrad bestående av ca 0,2–0,3 m stora stenar med tillhörande skärvstenspackning. Fysidig stensättning? Syntes inte ovan mark. Var överlagrad av enstaka odlingssten.
A226	Mörkfärgning, enstaka skärvstenar i ytan. Ca 0,25 m stor.
A402	Lager med skärvsten.
A403	Grop med skärvsten. Till karaktären snarlik A402.
A238	Stolphål. Ca 0,3 m i diameter.
A239	Stolphål. Ca 0,3 m i diameter.
A241	Härd/stolphål. Sot och kol i toppen. 0,25 m i diameter.
A242	Härdrest, alternativt bränt stolphål med skärvsten.
A243	Avlång mörkfärgning. Ränna?
A236	Mörkfärgning, ca 0,3 m i diameter, enstaka kolstänk. Grop/stolphål?

Fynd

F1	Keramik. Mynning. Vikt 23 g.
----	------------------------------
